דכתיב [1]לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך ואמר רבי אלעזר סמוכים מן התורה מנין שנאמר [2]סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר ואמר רב ששת אמר ר' אלעזר משום רבי אלעזר בן עזריה מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה שנאמר [3]לא תחסום שור בדישו וסמיך ליה [4]כי ישבו אחים יחדיו ואמר רב יוסף אפילו למאן דלא דריש סמוכים בעלמא במשנה תורה דריש דהא ר' יהודה בעלמא לא דריש ובמשנה תורה דריש ובעלמא מנלן דלא דריש דתניא בן עזאי אומר נאמר [5]מכשפה לא תחיה ונאמר [6]כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו ענין לו מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפה בסקילה א"ל ר' יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא זה לסקילה אלא אוב וידעוני בכלל מכשפים היו ולמה יצאו להקיש להם ולומר לך מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה ובמשנה תורה מנלן דדריש דתנן נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו ואמר רב גידל אמר רב מ"ט דרבי יהודה דכתיב [7]לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו כנף שראה אביו לא יגלה וממאי דבאנוסה כתיב מעילויה דקרא דכתיב [8]ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף וסמיך ליה לא יקח איש וגו'. ורבנן אי הוה סמיך ליה כדקאמרת השתא דלא סמיך ליה (דכתיב לא יקח איש את אשת אביו בנתים) בשומרת יבם הכתוב מדבר ולעבור עליו בשני לאוין ובמשנה תורה מאי טעמא דדריש איבעית אימא משום דמוכח ואיבעית אימא משום דמופני איבעית אימא משום דמוכח דאם כן לכתביה רחמנא גבי עריות ואיבעית אימא משום דמופני דאם כן לכתוב רחמנא לא יקח איש את אשת אביו לא יגלה כנף אביו למה לי ש"מ

לא תלבש שעטנז. וסמיך ליה גדילים תעשה לך ודרשינן סמוכין ושרינן כלאים בציצית. אלמא אתי עשה ודחי לא תעשה: **שאין חוסמין.** אין (א) [סותמין] טענותיה לכופה להתייבם לו אלא כופין אותו וחולץ. חוסמין לישנא דקרא קא נקט דיליף לה מלא תחסום: **וסמיך ליה כו'.** אלמא דרשינן סמוכין וגבי כלאים בציצית נמי דרשינן: **במשנה תורה דריש.** והאי סמוכים דכלאים בציצית במשנה תורה הוא ודרשינן: **סמכו ענין לו.** ענין הפרשה (ב) סמוכה פרשת מכשף אצל שוכב עם בהמה דגבי הדדי כתיבי: **מכשפה לא תחיה.** בספר ואלה שמות: **מה שוכב עם בהמה בסקילה.** דכתיב באשה הנרבעת לבהמה דמיהם בם (ויקרא כ) וכל דמיהם בם בסקילה היא דגמרינן (סנהדרין דף נד.) מאוב וידעוני דכתיב בהו ירגמו אותם דמיהם בם (ויקרא כ): **נוציא זה.** מכשף: **לסקילה.** שהיא מיתה חמורה מכולן: **בכלל מכשפה היו.** שנאמר לא תחיה: **להקיש אליהן.** שזו מדה בתורה כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא: **נושא אדם אנוסת אביו.** שלא נאסרה עליו עולמית אלא אשת אביו דכתיב (ויקרא יח) ערות אשת אביך ואשת משמע ע"י אישות דקדושין: **אנוסת בנו.** לאו כלתו היא דאין כלה אלא מקודשת וראויה לחופה (ג): ה"ג **ורבנן אי הוה סמיך ליה כדקאמרת השתא דלא סמיך ליה בשומרת יבם כו'.** לא סמיך ליה דכתיב לא יקח איש את אשת אביו בנתים: **דמוכח.** מוכח למדרשינהו אהדדי סמכינהו: **לכתביה רחמנא.** להאי לא יגלה כנף אביו לגבי עריות אי לטפויי לאוי גבי אשת אב קאתי:

לאפנויי

כדמסיק טעמא הואיל ואישתרי אישתרי ולהכי קאמר תיתי אחות אשה מאשת אח ולא קאמר תיתי מאשת אח כדאמר בכל הני דלקמן תיתי ממילה תיתי מכיבוד אב ואינו מזכיר אחות אשה משום דלמילף בכל דוכתין קאתי ואומר ר"י דמאשת אח לא מצי למילף בעלמא דלידחי עשה לא תעשה שיש בו כרת דשאני אשת אח דמצותו בכך ואי אפשר בענין אחר לקיים מצות יבום דאל"כ בטלה מצות יבום אבל מכלאים בציצית ילפי' שפיר בעלמא דאי לא מקיימת מצות תכלת בפשתי' מקיימת בצמר ואפ"ה דחי וכן וגלח את כל שערו דמצורע מיקיים בשער דהיתר דכל שערו קרינא ביה כמו כל מלאכה לא תעשו דשבת דלא קאי אלא אמלאכות דלא דחו שבת א"נ כל שערו ממש ובנמרטו פאת ראשו וזקנו וכן כל הני דמייתו מיקיימי בדוכתא אחריתי:

דכתיב לא תלבש שעטנז וסמיך ליה גדילים וכו'. ואיפכא ליכא למימר דבמקום גדילים לא תלבש שעטנז כדאמר בסמוך במקום כי ישבו לא תחסום דא"כ לשתוק קרא מיניה וממילא ידעינן דלא דחי עשה דציצית לאו דכלאים וגבי יבמה נמי בסמוך ליכא למידרש כי הכא דבלאו קרא ה"א דחוסמין אותה ולא יחלוץ לה על כרחו הקשה ה"ר יעקב דאורליינ"ש דליחייבו נשים בציצית דאית לן למימר כל שישנו בלא תלבש שעטנז ישנו בגדילים אף ע"ג דלאו היקש הוא אלא סמוכים דתרי קראי נינהו מ"מ דרשינן הכי בפ"ק דערכין (דף ג:) ובהתכלת (מנחות מג.) דקאמר הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים ומסיק דכהנים איצטריך ליה סד"א הואיל ואישתרי גבייהו כלאים בציצית נמי לא לחייבו קמ"ל נהי דאישתרי בעידן עבודה שלא בעידן עבוד' לא אישתרי דמשמע דאי אישתרי לגמרי הוו מיפטרי בציצית דהוה דרשינן כל שאינו בלא תלבש שעטנז אינו בגדילים כ"ש שיש לנו לדרוש לחומרא ולחייב נשים בציצית וי"ל דהא דנשים פטורות בציצי' היינו משום דיליף לה (קדושין לה.) רב אחא בר יעקב דמ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות דהוקשה כל התורה לתפילין והקישא עדיף מסמוכים ולמ"ד דתפילין לאו מ"ע שהזמן גרמא נינהו אפשר דלדידיה נשים חייבות בציצית מסמוכין דבלא"ה נמי לרבנן דר' ישמעאל בפ' התכלת (מנחות מג. ושם) סבר נשים חייבות בציצית דמחייבי ליליה בלילה והוי שלא הזמן גרמא וקשה הא דדייק בפ' התכלת דרב יהודה סבר דציצית מ"ע שלא הזמן גרמא מדרמי תכלת לפורזומא דאינשי ביתיה וממאי דלמא אע"ג דסבר דהוי הזמן גרמא מיחייב נשים מסמוכין וי"ל דעדיפא מינה משני ליה התם ומיהו קשה למאן דפטר נשים מציצית ה"ל למיפטרינהו מכלאים וע"כ נשים חייבות בכלאים דאמר ספ"ק דביצה (דף יד:) כלאים למאי חזו ושמא איכא שום ריבוי לענין כלאים (ד) א): **וכי מפני שסמכו ענין לו כו'.** וא"ת דלמא הכא הוא דלא דריש סמוכים משום ג"ש דדריש ר' יוסי הגלילי בפ' ד' מיתות (סנהדרין סו. ושם) דמפקא [מסמוכים] דדריש מלא תחיה כל נשמה דבסייף תדע דהא ר"ע דגמר התם דבסקילה מאם בהמה אם איש לא יחיה מי נימא דלא סבר כרבנן דדרשי סמוכים בכל מקום אלא איצטריך ע"כ משום ג"ש דמפקא מסמוכים וי"ל דהכא דייק מלישנא דר' יהודה דקאמר וכי מפני שסמכו משמע דלא דריש סמוכים בעלמא והא דדריש ר' יהודה סמוכים בפ"ב דקידושין (דף נג.) דקתני יכול לא יחלקו בקדשי קדשים אבל יחלקו בקדשים קלים ת"ל איש כאחיו וסמיך ליה אם על תודה וקאמר (ו) התם סיפרא מני ר' יהודה איכא למימר דהתם וי"ו מוסיף על ענין ראשון דריש דכתיב חטאת תורת וזבח השלמים א"נ משום דמוכח דמדלא כתיב בפרשת ויקרא א"נ משום מופנה דאיש כאחיו מיותר דה"ל למיכתב לכל בני אהרן תהיה ותו לא והא דקאמר במשנה תורה דריש א) ה"ה בעלמא אלא דבמשנה תורה קים ליה דכולהו מוכח או מופנה ולא חש להביא אלא אחד מהם: **וסמיך ליה לא יקח איש את אשת אביו.** ורבנן לא דרשי משום דלא יקח מפסיק בין פרשת אונס ללא יגלה: **דא"כ לכתביה גבי עריות.** דאע"ג דאיצטריך למיכתביה הכא להיקישא ללא יבא ממזר דמהכא דרשינן ממאי הוה ממזר בין לר"ע בין לרבנן בפרק החולץ (לקמן דף מט.) התם נמי סמוכין נינהו ודרשינן מטעם דמוכח או מופנה וא"ת גבי מכשפה נמי לדרוש ר' יהודה דמוכחא מילתא מדלא כתיב כל שוכב עם בהמה גבי עריות וי"ל דלא שייך גבי עריות דאין זנות לבהמה א"כ לא חשיב מוכח כיון שהלמד נכתב במקומו ומיהו לענין מופנה לא איכפת לן בהי מינייהו: **אם כן לכתוב רחמנא לא יקח איש וגו' לא יגלה כנף אביו למה לי.** מדנקט לא יגלה בלא וי"ו משמע דאכוליה קרא בעי למה לי וקשה דלמא מיבעי ליה לשומרת יבם כדדרשי ליה רבנן לקמן ואית דגרסי ולא יגלה כנף אביו למה לי ומפרש דלאביו קא בעי למה לי דפשיטא ליה דלאביו קאי אבל לא יגלה מצי למימר דדרשי ליה לשומרת יבם כמו רבנן. וריב"ן פי' דשפיר גרס לא יגלה בלא וי"ו ואכוליה קרא קבעי למה לי דמשמע ליה להש"ס דלא מוקי ליה בשומרת יבם של אביו כיון דבלאו הכי איכא איסור יבמה לשוק ואיסור דודתו ולא מוקמינן ליה בלאוי יתירא היכא דאיכא למידרש ובפ' נושאין על האנוסה (לקמן צז.) אמרי' נמי דלרבנן לא איצטריך לשומרת יבם אלא לעבור עליה בב' לאוין:

מכדי

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ב מהל' יבום הלכה יד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסה סעיף ד [וברב אלפס פרק ז דכתובות דף קא:]:

ט ב מיי' פי"ח מהל' עבודת כוכבים הל' טו סמג לאוין נה (טוש"ע י"ד סימן קעט):

י ג מיי' פ"ב מהל' איסורי ביאה הל' יג:

◆

תוספות ישנים

א) ועוד י"ל כיון דאיכא קרא דממעט להו בני ישראל ולא בנות [ישראל] וש"מ דאין להקשות [להדדי] דלימא כל שישנו בלא תלבש ישנו בגדילים וכן איפכא. משום דלאו בחד זימנא הוו תרוייהו חד הוי הזמן גרמא וחד אין הוי הזמן גרמא ואין להשוותם לא בחיובם ולא בפטורם. ולא דמי להא דאמרינן כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה דבחד זימנא אתנהו ובכלהו [הוי] זמן גרמא: **אלא אוב וידעוני בכלל מכשפים היו כו'.** והקשה הר' יעקב מאורליינ"ש אמאי לא אמרינן אוב וידעוני הוה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל דמכשפה לידון בדבר החדש בסקילה וא"כ אי אתה רשאי להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש וא"כ איך קאמר שתלמד על הכלל לומר מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה [וי"ל] דלא דמי לאשם מצורע שיצא ממש מן כלל שאר אשמות להיות כל דמו קרב על גבי המזבח ויצא למתן בהונות שלא תמצא כלל דין זה בשאר אשמות אבל בכאן מיתה היתה לו ויצא לידון לתוספת מיתה. ועוי"ל דלא הוי דבר חדש כיון דמיתה אינה מפורשת אלא אתא לאשמעינן דלא תיפוק לדעתין לומר דהוא בחנק כמו שאר מיתה סתם האמורה בתורה אלא אתא אוב וידעוני לגלויי דהויא בסקילה וי"ל דאין זה נקרא דבר החדש כיון שאינו סותר הכלל שאינו רק מוסיף מיתה חמורה. וכן פי' הקונטרס לקמן גבי אשם מצורע:

◆

מוסף רש"י

סמוכים לעד לעולם. בדברי תורה כתיב נאמנים כל פקודיו סמוכים לעד, סמיכת כל פקודיו עשויים באמת וישר ולצורך ולא דבר רק (ברכות י.). **שאין חוסמין אותה.** אין מגערין בה שלא תאמר אי אפשי בו (מכות כג.). **מכשפה לא תחיה.** ולא פירש באיזו מיתה תמות, ונאמר אצלו כל שוכב עם בהמה מות יומת (ברכות כא:). **סמכו ענין לו.** סמכתי פרשת מכשפה לא תחיה לשוכב עם בהמה (שם). סמך ענין המכשף לשוכב עם בהמה. ענין, פרשה (סנהדרין סז:). **מה שוכב עם בהמה בסקילה.** הא ילפינן לה מדמיהם בם דכתיב בם בפרשת קדושים תהיו, וגמרינן לה מאוב וידעוני דכתיב בהו באבן ירגמו אותם דמיהם בם (שם) או: כדאמרינן לה בסנהדרין בפרק ד' מיתות (נד:) בגזרה שוה דהכרינו דהכא מכי הרוג תהרגנו דמסית, אף מכשף בסקילה (ברכות שם). **א"ל ר' יהודה.** לא דריש סמוכין, וכי מפני שסמכו ענין לו. לשוכב עם בהמה, נוציא זה. המכשף, לסקילה. שהיא חמורה מכל מיתות שבתורה (ברכות שם) או: נוציא את זה מדין מיתות קלות לסקילה החמורה מכולן (סנהדרין שם). **אלא.** מקרא מפורש יש לו במקום אחר שהוא בסקילה (ברכות שם) מכלל ופרט אתה למד בסקילה (סנהדרין שם). **אוב וידעוני בכלל מכשפים היו.** ולמה יצאו. בפני עצמן כשהפרישן לסקילה, כדכתיב באבן ירגמו אותם דמיהם בם, להקיש להם. את כל הכלל, שזו מדה בתורה שכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא (ברכות שם ובעי"ז סנהדרין שם). **בשומרת יבם הכתוב מדבר.** שומרת יבם של אביו הראויה לאביו, והרי כבר הוזהר עליה משום ערות אחי אביך, אלא לעבור על זו בשני לאוין (דברים כג א).

מסורת הש"ס

א) ברכות י. [ע"ש], ב) [מכות כג.], ג) ברכות כא:, ד) [פסחים כח:], ה) סנהדרין סו:, ו) ברכות כא: לקמן לו., ז) לקמן מט. [לז.], ח) רש"ל מ"ז, ט) [עיין תוספות מגילה י: ד"ה לעבור], י) [צ"ל שמעון], כ) [ועיין תוס' פסחים מג: ד"ה פ"ד אמינא ותוס' ערכין ג: ד"ה הכל כהנים], ל) [צ"ל קמא].

◆

תורה אור השלם

1. (יא) לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: (יב) גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ: דברים כב יא-יב
2. סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת וְיָשָׁר: תהלים קיא ח
3. לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: דברים כה ד
4. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ: דברים כה ה
5. מְכַשֵּׁפָה לֹא תְחַיֶּה: שמות כב יז
6. כָּל שֹׁכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת: שמות כב יח
7. לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו: דברים כג א
8. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שאין חוסמין אין כו'. נ"ב עיין במכות דף כג ריש ע"א ד"ה אין חוסמין אין מגערין בה שלא תאמר אי אפשי בו עכ"ל: (ב) ד"ה סמכו וכו' דסמוכה פרשת: (ג) ד"ה אנוסת בנו וכו' לחופה הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה וסמיך ליה לא יקח איש וכו' ודרשינן סמוכין דבאנוסה משתעי ומפותה באנוסה דשתיהן אינן בתורת אישות ומסקנא דמילתא דרב גידל בפרק נושאין על האנוסה הס"ד:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה וכי מפני שסמכו ענין לו וכו' ה"ה בעלמא אלא דבמשנה תורה וכו'. נ"ב אבל הרא"ש פ' לד דף יד ע"ד בסופו כתב דדוקא במשנה תורה דריש ולא בכל התורה וטעמא משום דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מוקדם ומאוחר אבל משה שסידר משנה תורה פרשה אחר פרשה לא סידר אלא להדרש עכ"ל: